

Storbritanniens betydelse för Sveriges utrikeshandel – inför britternas folkomröstning om EU-medlemskap

Introduktion

Under 2016 väntar flera händelser på den politiska arenan som kan påverka Sveriges utrikeshandel och världshandeln. Bland annat kommer val hållas i USA. Störst potentiell effekt för Sveriges utrikeshandel torde dock den stundande folkomröstningen om Storbritanniens medlemskap i EU ha – den så kallade Brexit-omröstningen.

Syftet med den här utredningen är att översiktligt beskriva handeln mellan Sverige och Storbritannien ur ett handelsstatistiskt perspektiv för såväl varor som tjänster. Ambitionen är att belysa vilka varugrupper och tjänsteslag som är viktigast i den bilaterala handelsrelationen mellan länderna för att kunna ringa in de svenska intresseområden som skulle kunna beröras vid ett eventuellt brittiskt utträde ur EU.

Beträffande varuhandeln har sedan länge mycket detaljerad information funnits att tillgå medan tjänstehandel fram till nyligen endast redovisats på mycket aggregerad nivå. Kommerskollegium har för denna utredning beställt mer detaljerad tjänstehandelsstatistik från SCB för att förtydliga den bilaterala tjänstehandeln med Storbritannien.

Detta möjliggör att vi, till skillnad från tidigare, kan se vilka tjänster som i huvudsak handlas. En tydligare koppling kan därför göras till de regelverk inom EU-rätten som närmast berör dessa tjänster. I händelse av ett brittiskt utträde ur EU är det förhandlingar kring dessa regelverk som kommer att avgöra förutsättningarna för fortsatt tjänstehandel mellan Storbritannien och Sverige.

Utredningen har författats av utredarna Olle Grünwald och Erik Dahlberg, med bidrag från ämnesrådet Petter Stålenheim.

Kollegiet har tidigare resonerat kring det politiska läget samt olika juridiska, handelspolitiska och ekonomiska konsekvenser som kan följa av en Brexit, se Kommerskollegium (2016a).

Innehåll

Introduktion	1
1 Sveriges utrikeshandel med Storbritannien.....	3
1.1 Varor	4
1.2 Tjänster	7
1.2.1 Nyttjande av immateriella rättigheter.....	9
1.2.2 Övriga affärstjänster	11
1.2.3 Transporter	11
1.2.4 Tele-, data- och kommunikationstjänster	12
1.2.5 Resor.....	12
1.2.6 Finansiella tjänster.....	13
1.3 Utrikeshandeln med Storbritannien – ett värdekedjeperspektiv	14
1.3.1 Importen viktig för Sveriges export till Storbritannien.....	17
1.3.2 Vilka delar av svensk ekonomi bidrar till exporten till Storbritannien?	18
1.3.3 En viktig handelspartner för sysselsättning i Sverige	19
2 Kommentarer.....	21
Referenser.....	25

1 Sveriges utrikeshandel med Storbritannien

Storbritannien har sedan många år varit en av de viktigaste exportdestinationerna för Sverige. Storbritannien utgjorde under 2015 Sveriges fjärde största exportmarknad för varor och den tredje största för tjänster. Storbritannien är också det femte viktigaste leverantörsländet av varor och det andra viktigaste av tjänster till Sverige. Storbritannien är således en mycket viktig handelspartner för Sverige.

Under det senaste året med tillgänglig statistik, 2014, fanns 5,8 procent av svenska direktinvesteringstillgångar i utlandet i Storbritannien vilket gjorde landet till den sjunde största marknaden för svenska direktinvesteringstillgångar (Kommerskollegium 2016b). Av de svenska direktinvesteringstillgångar som finns i EU utgjorde Storbritannien mottagarland för 9,1 procent av dessa.

Både Sverige och Storbritannien är länder som i stor utsträckning är en del av handeln i de globala värdekedjorna. Detta innebär att det inte enbart går att titta på den direkta bilaterala handelsrelationen för att beskriva ländernas relation. För att ge en så heltäckande bild som möjligt av Sveriges bilaterala handelsrelation med Storbritannien behandlar denna utredning därför handeln med varor och tjänster, men även relationen mellan länderna ur ett värdekedjeperspektiv.

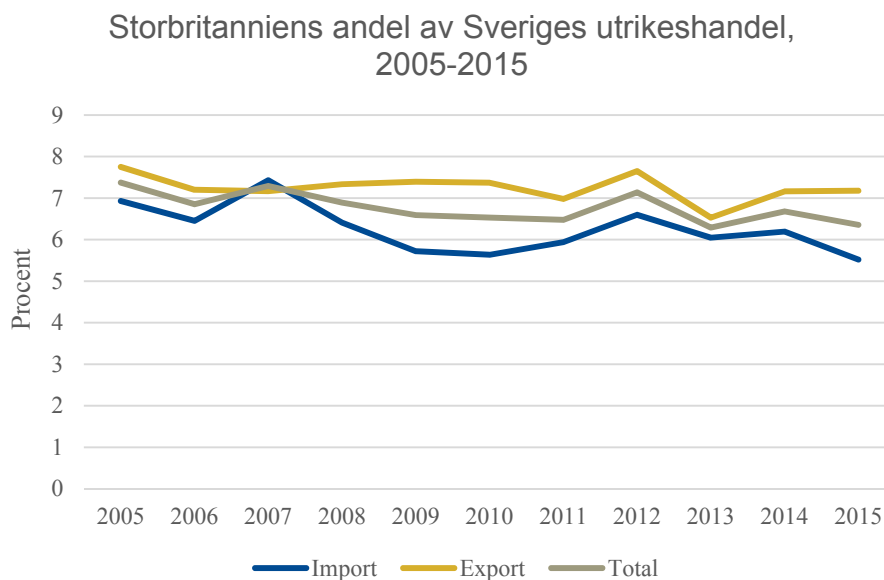
På EU:s inre marknad är principen om ömsesidigt erkännande väl etablerad för varuhandeln. I domstolens praxis citeras fortsatt det klassiska *Cassis*-avgörandet från 1979 (mål C-120/78). På varuområdet finns även en stor mängd sekundärrätt som medför att de tekniska krav som ställs på varor är identiska i alla medlemsstater. Vad gäller den fria rörligheten för tjänster har ett delvis annat angreppssätt valts. I stället för att ta fram gemensamma regler för en tjänst i taget har EU valt att anta ett horisontellt tjänstedirektiv¹ som är tillämpligt på en stor mängd olika tjänster. Detta direktiv medför inte att tjänsteutövare möter samma krav i alla länder utan reglerar vilka typer av krav som är förbjudna och under vilka förutsättningar ett land kan motivera att handeln med tjänster hindras eller försvåras. Även på tjänsteområdet förekommer dock sekundärrätt som harmoniserar de nationella regelverken och vissa av dessa listas i respektive avsnitt. För tjänster som undantagits från tjänstedirektivets tillämpningsområde och för vilka det inte heller finns specifika sekundärrättsakter gäller i stället fördragets regler om fri rörlighet och icke-diskriminering.

¹ Direktiv 2006/123/EG

1.1 Varor

Storbritannien har under de senaste åren utgjort runt sju procent av Sveriges totala varuhandel. Storbritanniens andel av total svensk varuexport har varit mycket stabil de senaste tio åren medan Sveriges import från Storbritannien minskat som andel av Sveriges totala import. Andelen av Sveriges varuexport som 2015 gick till Storbritannien var lika stor som andelen till BRICS-länderna².

Figur 1

Källa: SCB, egna beräkningar

Sveriges varuexport till Storbritannien mattades av under 2015 och växte med 5,1 procent (jämfört med en tillväxt på 13 procent under 2014). Siffror för det första kvartalet 2016 visar dessutom på en rejäl inbromsning jämfört med motsvarande kvartal 2015, med en minskning på hela 17 procent. Nedgången var på bred front med stora negativa förändringar för bland annat råvaror och bränslen, kemivaror samt pappersvaror, jämfört med första kvartalet 2015.

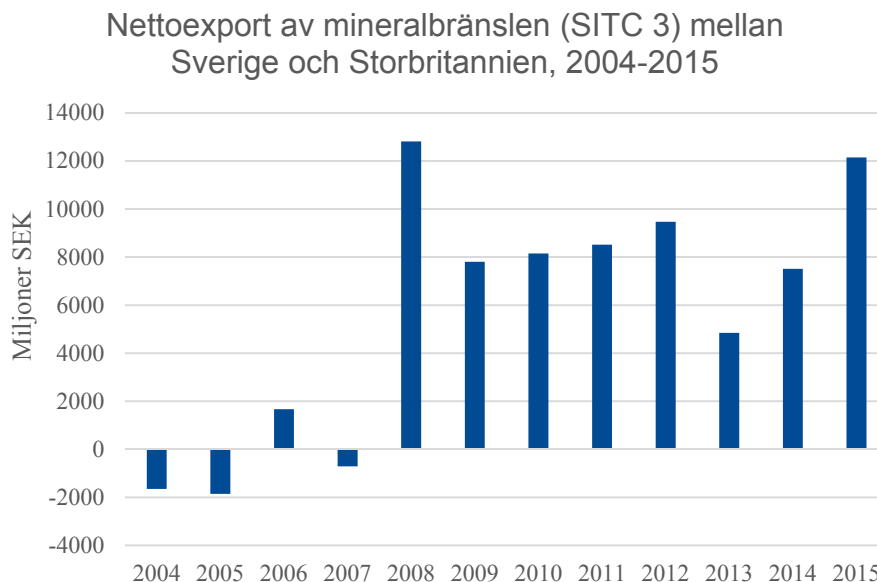
Sveriges exportintäkter beror till stor del på oljeprisutvecklingen. Under första kvartalet 2016 minskade värdet på exporten av raffinerade mineralolja produkter till Storbritannien med hela 53 procent jämfört med motsvarande kvartal 2015. Den procentuella förändringen i volym (ton) var betydligt mindre med 20 procent.

Under helåret 2015 utgjordes Sveriges varuexport till Storbritannien till en tredjedel av råvaror och bränslen. Den största delen av den varugruppen kom från raffinerad olja som ensamt utgjorde en femtedel

² Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika.

av Sveriges varuexport till Storbritannien. Under 2015 tog landet emot hela 28 procent av Sveriges totala export av varan. Handeln med raffinerad olja har också varit starkt bidragande till Sveriges handelsöverskott med Storbritannien.

Figur 2

Källa: SCB, egna beräkningar

Trä är också en viktig exportvara till Storbritannien och träexporten till Storbritannien utgjorde 22 procent av den totala exporten av varan under 2015. Även exporten av trä minskade första kvartalet 2016, med 14 procent.

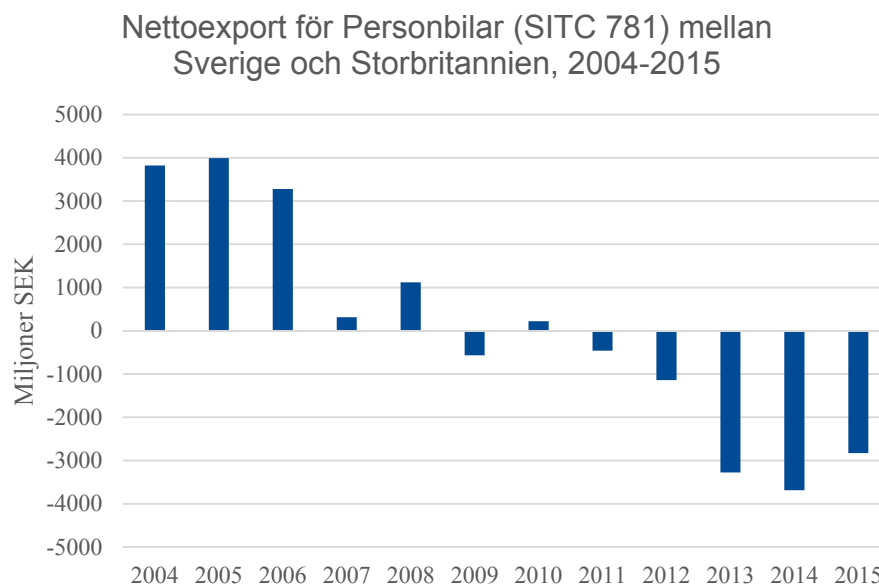
Verkstadsvaror stod för 27 procent av varuexporten till Storbritannien. Denna kategori utgjordes till stor del av export av maskiner och apparater, som på egen hand utgjorde 11 procent av den totala exporten till Storbritannien. Även transportmedel så som personbilar, lastbilar samt tillbehör är drivande och utgjorde 12 procent av exporten till Storbritannien under 2015. Till skillnad från de negativa siffrorna för olja och trä, står exporten av personbilar ut med en mycket positiv utveckling första kvartalet 2016. Exporten ökade med 278 procent, en mycket kraftig utveckling för en varugrupp som utgjorde 7,0 procent av den totala varuexporten till Storbritannien under första kvartalet 2016.

Exporten av alkoholhaltiga drycker har ökat kraftigt till Storbritannien under de senaste åren. Även om varugruppen endast stod för 1,4 procent av exporten till Storbritannien är landet mottagare av 18 procent av Sveriges totala export av varan. Även fisk är en viktig exportvara där Storbritannien 2015 tog emot 12 procent av Sveriges totala fiskexport.

För båda dessa varugrupper minskade exporten första kvartalet 2016, jämfört med motsvarande period 2015.

Importen från Storbritannien utgjordes 2015 till 42 procent av verkstadsvaror där den breda varukategorin maskiner och apparater stod för hälften av denna andel. Inom denna undergrupp utgjorde import av telekommunikationsutrustning en betydande andel och var, sett som andelar av total export och import, långt viktigare som importvara än exportvara i relationen till Storbritannien. Transportmedel var även för importen en betydande handelsvara med Storbritannien. 2015 utgjorde importen av personbilar 10 procent av den totala importen från Storbritannien. Nettoexporten med personbilar har över tiden gått från att bidra kraftigt till Sveriges handelsöverskott med Storbritannien, till att bidra med ett tydligt underskott.

Figur 3

Källa: SCB, egna beräkningar

Under första kvartalet 2016 utvecklades importen av personbilar positivt med 14 procent. Trots den kraftiga ökningen av exporten med personbilar till Storbritannien för det första kvartalet 2016 var nettoexporten fortfarande negativ, med drygt en halv miljard SEK.

Olja är också en viktig handelsvara för importen. Importen av råolja från Storbritannien har dock varit mycket volatil och utgjorde 7,7 procent 2015 men har utgjort andelar upp mot 15 procent tidigare år. Importen av olja minskade marginellt första kvartalet 2016 jämfört med motsvarande kvartal 2015.

1.2 Tjänster

I samband med att SCB publicerade statistik för betalningsbalansen för helåret 2015 publicerade de även för första gången statistik över Sveriges tjänstehandel fördelat på de största tjänstehandelsparterna. Statistiken möjliggör att urskilja hur viktiga olika länder är för Sveriges tjänstehandel.

Sveriges tjänsteexport och tjänsteimport med Storbritannien uppgick under 2015 till 59 miljarder respektive 62 miljarder kronor, med ett svenskt handelsunderskott med 2,7 miljarder. Storbritannien tar emot 10 procent av Sveriges tjänsteexport och levererade 12 procent av Sveriges tjänsteimport vilket gör Storbritannien till den tredje viktigaste exportmarknaden och det andra viktigaste leverantörslandet av tjänster.

Ur ett inre marknadsperspektiv förstärks Storbritanniens betydelse ytterligare för svensk del. Sammantaget är Storbritannien handelspartner för 18 procent av Sveriges tjänstehandel på EU:s inre marknad. Storbritannien är med andra ord en i allra högsta grad viktig handelspartner för Sverige.

Kommerskollegium presenterar nedan Sveriges tjänstehandel med Storbritannien uppdelad på 12 tjänsteslag. Statistiken har tagits fram av SCB på uppdrag av Kommerskollegium. Syftet är att belysa vilka tjänsteslag som framför allt driver den svensk-brittiska tjänstehandeln, och därmed vilka regelverk som är av störst intresse för Sverige i de förhandlingar som följer av en eventuell Brexit. Kvaliteten på den tillgängliga statistiken medger dessvärre inte en mer detaljerad uppdelning än de 12 tjänsteslag som redovisas i denna utredning.

För de tjänsteslag som framför allt driver den svensk-brittiska handeln finns vid sidan av fördraget och tjänstedirektivet ett stort antal EU-rättsakter som harmoniserar de nationella regelverken avseende specifika tjänster. Samtliga av dessa syftar till att underlätta handeln med dessa tjänster och främja den fria rörligheten mellan medlemsländerna. I händelse av ett brittiskt utträde ur EU är det förhandlingar kring dessa regelverk som kommer att avgöra förutsättningarna för handeln med tjänster mellan Storbritannien och Sverige. I samband med sådana förhandlingar blir det viktigt att inhämta information från de svenska företag som bedriver handel med Storbritannien gällande vilka av dessa rättsakter som är av störst vikt för fortsatt handel.

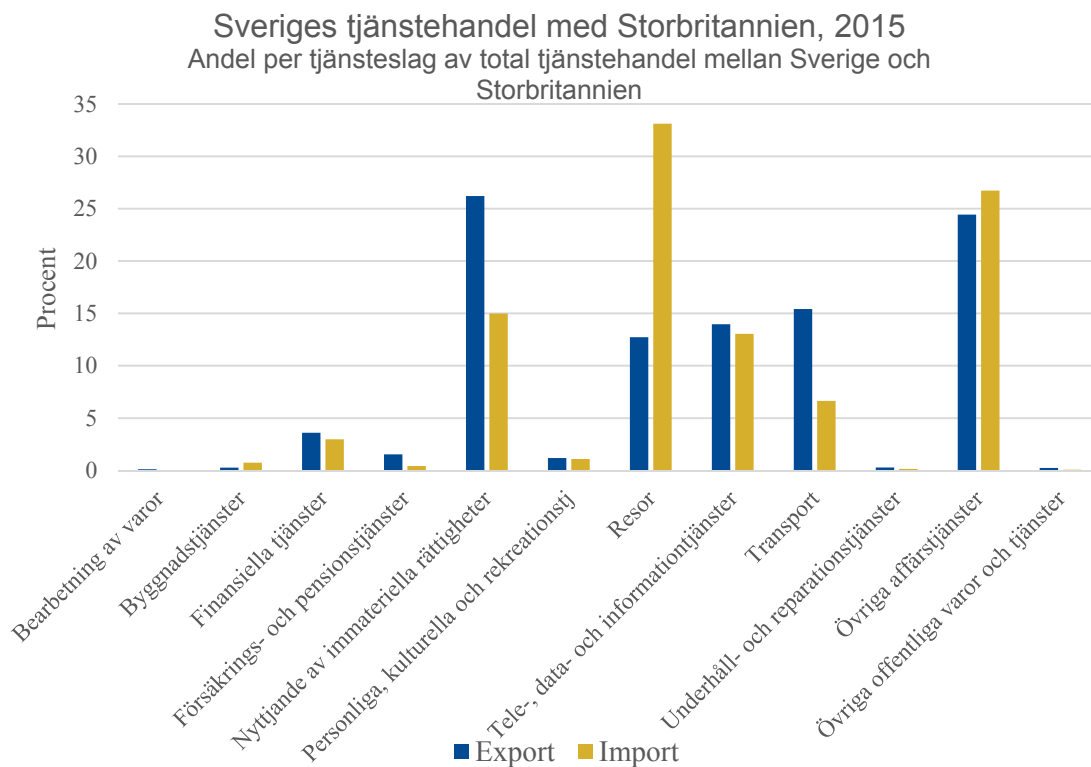
Tabell 1

Sveriges tjänstehandel med Storbritannien och EU
i miljoner SEK, per tjänsteslag, 2015

Tjänsteslag	Svensk export		Svensk import	
	UK	EU	UK	EU
Bearbetning av varor	65	998	14	3 769
Byggnadstjänster	157	3 311	460	14 301
Finansiella tjänster	2 118	20 454	1 831	10 282
Försäkrings- och pensionstjänster	909	4 472	261	1 383
Nyttjande av immateriella rättigheter	15 430	43 239	9 226	16 764
Personliga, kulturella och rekreationstjänster	702	2 165	677	1 970
Resor	7 491	52 563	20 377	108 766
Tele-, data- och informationstjänster	8 218	45 111	8 026	35 922
Transport	9 075	59 464	4 084	40 019
Underhåll- och reparationstjänster	172	1 758	95	1 703
Övriga affärstjänster	14 383	85 757	16 445	85 450
Övriga offentliga varor och tjänster	144	947	48	434
Tjänster totalt	58 865	320 239	61 542	320 762

Källa: SCB

Figur 4

Källa: SCB, egna beräkningar

Sveriges tjänsteexport till Storbritannien utgörs främst av:

- Nyttjande av immateriella rättigheter
- Övriga affärstjänster
- Transporter
- Tele-, data- och informationstjänster
- Resor

Sammanlagt utgjorde dessa tjänsteslag drygt 90 procent av Sveriges tjänsteexport till Storbritannien under 2015.

Sveriges tjänsteimport från Storbritannien utgörs främst av:

- Resor
- Övriga affärstjänster
- Nyttjande av immateriella rättigheter
- Tele-, data- och informationstjänster

Sammanlagt utgjorde dessa tjänsteslag knappt 90 procent av Sveriges tjänsteexport till Storbritannien under 2015.

Dessa tjänsteslag regleras på EU:s inre marknad genom sekundärrätten, det vill säga olika förordningar och direktiv som är mer eller mindre specifika. Gemensamt för regleringen av tjänsteslagen är dock att de har sin rättsliga grund i primärrätten, det vill säga EU:s fördrag, med principerna om fri rörlighet för tjänster samt etableringsrätten (transport är dock en egen avdelning i fördraget). Sekundärrätten finns till för att omsätta dessa principer i praktiken. I nedanstående avsnitt går vi igenom de viktigaste tjänsteslagen enligt diagrammet ovan och redogör kort för de viktigaste EU-rättsakterna som specifikt reglerar just dessa tjänsteslag.

1.2.1 Nyttjande av immateriella rättigheter

Nyttjande av immateriella rättigheter utgjorde det enskilt största tjänsteslaget för Sveriges export av tjänster till Storbritannien, med 26 procent under 2015. Storbritannien stod för mer än hälften av Sveriges import av nyttjande av immateriella rättigheter från EU och en dryg tredjedel av den svenska exporten till densamma. Tjänster som ingår i nyttjande av immateriella rättigheter innefattar avgifter för till exempel användning av patent, varumärken, upphovsrätter och industriella processer (exempelvis företagshemligheter). Däremot innehåller inte statistiken avgifter för sådana immateriella rättigheter som avser programvara eller audiovisuella produkter.

En stor del av handeln med (nyttjandet av) immateriella rättigheter sker inom koncerner. Till exempel kan ett svenskt företag välja att bedriva sin

verksamhet på den brittiska marknaden genom ett brittiskt dotterbolag. Den verksamhet som dotterbolaget bedriver på den brittiska marknaden syns då inte i statistiken över Sveriges tjänsteexport till Storbritannien, i och med att ingen transaktion mellan Sverige och Storbritannien görs, men *till viss del* fångas denna typ av tjänstehandel (dvs. etablering) upp inom kategorin för nyttjande av immateriella rättigheter. Däremot ingår inte själva etableringen av dotterbolaget – det bokförs istället som en utländsk direktinvestering. Dessutom ingår inte heller transaktioner som avser nyttjande av immateriella rättigheter men som av olika anledningar inte skickas till det svenska (moder)bolaget.

Sveriges export av detta tjänsteslag till Storbritannien mer än fördubblades under 2015 jämfört med föregående år. Handeln inom detta tjänsteslag kan dock vara mycket volatil från år till år, då ett enskilt (stort) företags beslut kan få starkt genomslag i statistiken. Dessutom kan en transferering (dvs. handel) inom denna kategori vara bokförd under ett enskilt år men avse ekonomisk aktivitet för flera år framåt eller bakåt i tiden.

Hur regleras detta i EU-rätten? Handeln inom denna kategori tycks främst härröra ur svenska företags samlade affärsverksamhet i Storbritannien, och vice versa för importen. Denna verksamhet kan ske inom en koncern, exempelvis genom ett brittiskt dotterbolag, eller genom ett externt bolag registrerat i Storbritannien. Huvudpoängen är dock att man ger den brittiskregistrerade aktören rätten att använda ett patent, licens eller dylikt mot en avgift som regleras i ett avtal. EU-rätten stipulerar att ett företag som vill organisera sin verksamhet på den inre marknaden på ett sådant sätt inte får hindras att göra det, såvida ett sådant hinder inte kan motiveras utifrån legitima skyddsintressen och är proportionerligt.

Däremot är de immateriella rättigheterna framför allt skyddade av nationell lagstiftning. Dessutom finns globala regler kring immaterialrätt. Viss EU-gemensam lagstiftning finns dock, till exempel möjligheten att registrera ett EU-varumärke eller gemenskapsformgivning. Inom EU har man dessutom arbetat länge med att komma överens om ett gemensamt EU-patent, vilket i sådant fall också skulle vara nära kopplat till denna typ av tjänstehandel.

1.2.2 Övriga affärstjänster

Övriga affärstjänster utgjorde under 2015 24 procent av tjänsteexporten och 27 procent av tjänsteimporten mellan Sverige och Storbritannien. Övriga affärstjänster innefattar en bred palett av olika tjänster: bland annat räknas juridiska tjänster, redovisning-, bokförings- och revisionstjänster, administrativa tjänster, reklam- och marknadsföringstjänster samt ingenjörstjänster in här. Dessutom finns en underkategori som också heter övriga affärstjänster vilken inbegriper alla de affärstjänster som inte specificeras explicit. Kvaliteten på den tillgängliga statistiken medger dessvärre inte en djupare analys av vilka underkategorier som driver den svensk-brittiska handeln.

Hur regleras detta i EU-rätten? För många av dessa tjänster är tjänstedirektivet centralt. För de yrkeskategorier där det krävs specifika kvalifikationer för att få utöva ett yrke tillkommer yrkeskvalifikationsdirektivet (2005/36) och för advokater och revisorer finns speciella regler.

1.2.3 Transporter

Gods- och passagerartransporter på väg, räls, vatten eller i luften utgör 15 procent av svensk tjänsteexport till Storbritannien. Även så kallade stödtjänster vid transport ingår, såsom speditionstjänster och godshanteringstjänster. Svensk export av transporttjänster innebär att en brittisk aktör anlitar ett svenskt transportföretag. Inte heller för detta tjänsteslag medger statistiken en djupare analys av vilken typ av transport som främst driver resultaten.

Hur regleras detta i EU-rätten? Transporter har en egen avdelning i fördraget och omfattas inte av tjänstedirektivets tillämpningsområde. Avdelningen avser dock endast transporter på järnväg, landsväg och inre vattenvägar. Den fria rörligheten för tjänster och etableringsrätten gäller för de flesta av de så kallade stödtjänsterna som nämns ovan. Som exempel kan förordning EG/1072/2009 nämnas, vars syfte är att säkerställa en välfungerande inre marknad för transporter. Dessutom finns ett stort antal rättsakter som reglerar olika transportslag. Vid passagerartransporter gäller även EU:s konsumenträtt, framför allt de gemensamma passagerarrättigheterna. Det är även vanligt att EU:s regler om offentlig upphandling samt statsstöd aktualiseras i anslutning till detta tjänsteslag.

1.2.4 Tele-, data- och kommunikationstjänster

Tele-, data- och kommunikationstjänster innefattar tjänster för ljud, bilder och annan information via olika nät, kablar eller satellit, men även IT-konsulttjänster och dylikt. Även tillhandahållande av lagringsutrymme eller hantering av data ingår här. Tjänsteslaget utgör 14 procent av exporten och 13 procent av importen till och från Storbritannien.

Hur regleras detta i EU-rätten? Utöver den fria rörligheten för tjänster och etableringsrätten påverkas detta tjänsteslag även av andra primärrättsliga artiklar, till exempel de som rör skydd av personuppgifter. Elektroniska kommunikationstjänster och audiovisuella tjänster är undantagna från tjänstedirektivet men det finns andra sekundärrättsakter som rör olika typer av verksamheter, exempelvis regler för satellitanvändning. Dessutom är många av de initiativ som tas under strategin för en digital inre marknad nära kopplade till detta tjänsteslag, samt den nya dataskyddsförordningen. Även direktivet för audiovisuella tjänster är centralt här.

1.2.5 Resor

Resor, som utgör den största delen av svensk tjänsteimport från Storbritannien, 33 procent, innefattar den konsumtion som sker i samband med att svenskar (läs: personer med betalkort kopplade till ett svenskt bankkonto) befinner sig i Storbritannien under perioder som understiger 12 månader, inklusive hotellavgifter och inrikestransporter. Detta gäller både fritids- och affärsresor, inklusive svenskar som arbetar i Storbritannien under några månaders tid. Svensk export av resor innebär således motsvarande konsumtion som sker när briter befinner sig i Sverige. Denna kategori hette förr ”Resevaluta” och räknades fram som växlingen av kronor mot pund hos Sveriges växelkontor, och togs då som indikator för svenskars konsumtion under vistelse i Storbritannien. Idag sker insamlingen via fler kanaler, t.ex. information från kreditkortsföretag. Detta innebär att e-handel, där en betalning sker från ett svenskt konto till ett brittiskt konto, också räknas in i den svenska importen av resor. SCB kommer dock att åtgärda detta inom en snar framtid, så att e-handel kommer att separeras från resor i statistiken.

Hur regleras detta i EU-rätten? Beträffande turistresorna har EU-medborgare rätt att resa fritt inom EU. Storbritannien är dock inte med i Schengen, vilket innebär att ett eventuellt EU-utträde därför inte bör leda till att det blir krångligare att resa till Storbritannien i det avseendet (det kan dock komma att krävas pass för inresa och inte räcka med nationellt ID-kort, som idag). Den konsumtion av tjänster som sker i utlandet omfattas även av tjänstedirektivet, då det fastställer att det inte är tillåtet

att diskriminera tjänstemottagare. Dessutom är EU:s konsumenträtt nära kopplad till handel inom detta tjänsteslag.

I och med att detta tjänsteslag även innefattar konsumtion från svenskar som arbetar, studerar och/eller är bosatta i Storbritannien kortare än 12 månader, måste även de rättsakter som baseras på den fria rörligheten för personer nämnas här. De mest centrala av dessa är personrörlighetsdirektivet (2004/38/EG), arbetstagarförordningen (492/2011/EU), socialförsäkringsförordningen (883/2004/EG), arbetstagar direktivet (2014/54/EU) samt de direktiv som rör yrkeskvalifikationer.

I den mån handeln inom denna kategori drivs av e-handel berör e-handelsdirektivet (2000/31/EG), direktivet om otillbörliga affärsmetoder (2005/29/EG), direktivet om betaltjänster (2007/64/EG) samt EU:s olika regler kring tvistlösning detta tjänsteslag.

1.2.6 Finansiella tjänster

Finansiella tjänster har under våren lyfts fram i Brexit-debatten som en av de viktigaste sektorerna för den brittiska ekonomin som riskerar att drabbas hårt av ett EU-utträde. I tjänstehandelsstatistiken omfattar finansiella tjänster handel rörande bland annat förmedlingskostnader och provisioner. Tjänsteslaget omfattar däremot inte värdet på handeln med värdepapper, försäkringar etc.

Finansiella tjänster utgör 3 procent av Sveriges tjänsteimport från Storbritannien vilket kan anses relativt lågt. Det bör dock påpekas att statistiken inte beskriver den brittiska finanssektorns betydelse för den svenska ekonomin, utan endast dess betydelse för den gränsöverskridande handeln med finansiella tjänster. Det är inte osannolikt att många av de svenska företag som är etablerade i Storbritannien använder sig av den brittiska finanssektorn men att detta inte bokförs som just handel mellan Storbritannien och Sverige (sannolikt sker transaktionen snarare mellan den brittiska tjänsteutövaren och det brittiskregistrerade dotterbolaget). I den mån svenska företag köper finansiella tjänster från Storbritannien sker det troligtvis snarare via andra kanaler vilket då inte registreras i tjänsteslaget finansiella tjänster i tjänstehandelsstatistiken.

Hur regleras detta i EU-rätten? Inom området finansiella tjänster har EU antagit ett flertal olika rättsakter som syftar till att skapa en välfungerande inre marknad. Till de viktigare hör direktivet om kreditinstitut (2013/36/EU) och direktivet om marknader för finansiella

instrument (2014/65/EU). Finansiella tjänster omfattas emellertid inte av tjänstedirektivet.

1.3 Utrikeshandeln med Storbritannien – ett värdekedjeperspektiv

Traditionellt mäts handel, som i ovanstående avsnitt i denna utredning, i bruttotermier, dvs. det totala värdet av de varor och tjänster som passerar landets gränser. Detta sätt att mäta handel är ett utmärkt mått för att beräkna den direkta bilaterala handelsrelationen mellan länderna.

Utvecklingen av internationell handel, framförallt genom handel i så kallade globala värdekedjor, har dock inneburit att länder idag är djupare sammanlänkade än så. En vara är sällan fullständigt producerad i ett enskilt land. I takt med att kostnaderna för internationell handel sjunkit har globaliseringsprocessen skyndats på vilket inneburit att importen har blivit en allt viktigare del för exporten samt att den stora delen av världshandeln idag sker med insatsvaror och insatstjänster snarare än handel med ”färdiga” konsumtionsvaror (se t ex OECD, 2013, Kommerskollegium, 2013 samt Timmer m.fl., 2015).

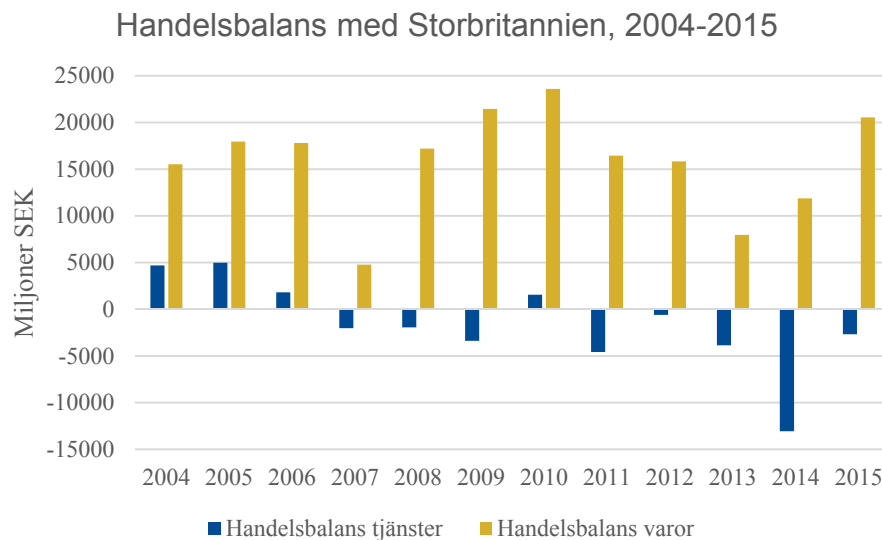
Det traditionella måttet på internationell handel innebär således att det sker en dubbelräkning eftersom det även inkluderar det importerade värdet i de varor som exporteras. Ett kompletterande mått är därför att enbart mäta den del av exportvärdet av en vara eller tjänst som tillförts i varje enskilt land. Annorlunda uttryckt så räknar man värdet på exporten förutom värdet på den import som krävs för att tillverka produkten. På så sätt kan man isolera det svenska bidraget i den svenska exporten. Det är också möjligt att se vilka andra länder som bidragit med förädlingsvärde till den svenska exporten. Allt detta går att se såväl för den svenska exporten som helhet som uppdelad efter handelspartner och efter var det svenska förädlingsvärdet till sist slutkonsumeras.

Statistiken över handel i förädlingsvärden beaktar såväl hur stor andel av exporten som utgörs av importerat värde som var det importerade värdet skapas. Därför kan bilaterala handelsbalanser skilja sig från motsvarande handelsbalanser uttryckta i bruttotermier. Sveriges handelsbalans gentemot Storbritannien har enligt primärstatistik från SCB för varor respektive tjänster de senaste åren visat en positiv utveckling för varor och negativ för tjänster.

I nedanstående siffror (figur 5) ingår det importerade värdet i den svenska exporten såväl som av Storbritanniens vidareexporterade värde i den svenska importen från Storbritannien. För de flesta år har handelsöverskottet från varor varit större än tjänsternas handelsbalans

förutom för 2014 vilket resultaterat i positiva handelsbalanser över nästan hela perioden.

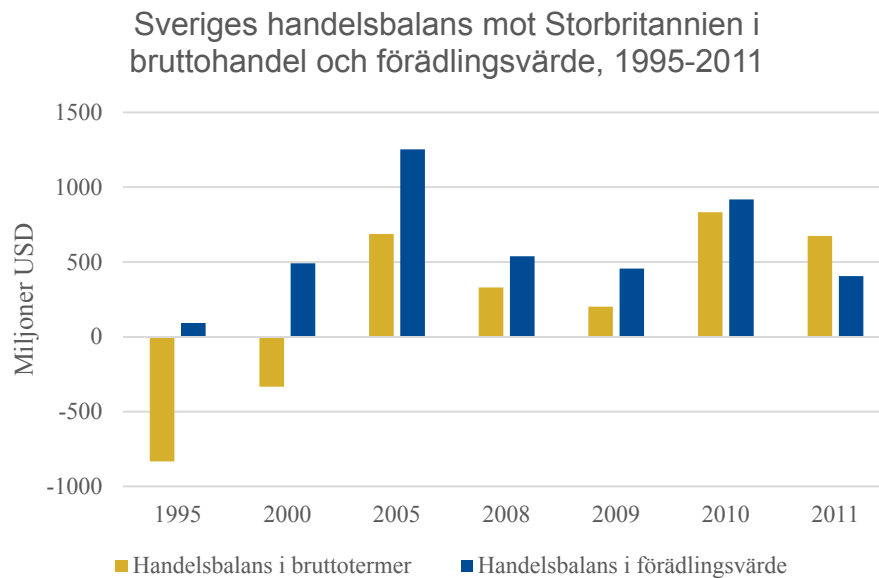
Figur 5

Källa: SCB, egna beräkningar

Genom att jämföra handelsbalansen i bruttotermer och förädlingsvärde kan vi jämföra den direkta handelsrelationen med relationen genom globala värdekedjor. För att beräkningarna ska vara jämförbara används här OECD:s databas Trade in Value Added (TiVA) för att beräkna båda handelsbalanserna. I bruttohandels­siffrorna ingår både varor och tjänster och ger den direkta handelsbalansen mellan länderna. I siffrorna för förädlingsvärde ingår allt svenskt förädlingsvärde som genom handel i värdekedjor konsumeras och används i Storbritannien, oavsett om det importerats direkt från Sverige eller via något annat land.

Figur 6

Källa: OECD Trade in Value Added, egna beräkningar

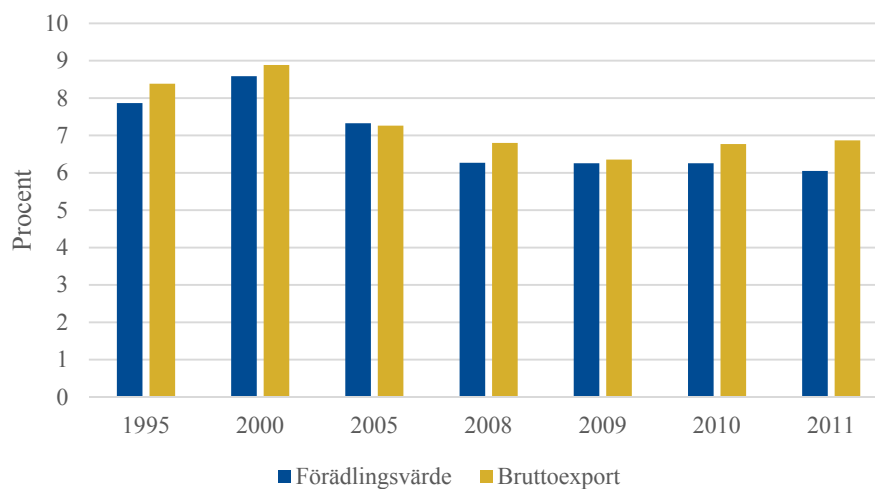
Sveriges totala handelsbalans i bruttotermer med Storbritannien har gått från ett kraftigt underskott till ett tydligt överskott. En del av den här utvecklingen kan tillskrivas den kraftiga ökningen i handelsöverskottet från export av raffinerade oljeprodukter.

Handelsbalansen i förädlingsvärde är under perioden större än handelsbalansen i bruttotermer, frånsett år 2011. Detta innebär att Storbritannien över perioden har varit en viktigare marknad än vad det traditionella måttet på handel visat. Att handelsbalansen i förädlingsvärde varit större än motsvarigheten i bruttotermer innebär att Storbritannien efterfrågat relativt sett mer varor och tjänster där det ingår svenskproducerat innehåll (värde), än den svenska marknaden efterfrågat varor och tjänster med brittiskt innehåll.

För att ytterligare belysa handelsrelationen mellan länderna ur ett globalt värdekedjeperspektiv beräknar vi Storbritanniens betydelse för Sveriges bruttoexport jämfört med svenskt förädlingsvärde som slutkonsumeras i Storbritannien.

Figur 7

Sveriges export till Storbritannien som andel av bruttoexport och förädlingsvärdeexport, 1995-2011

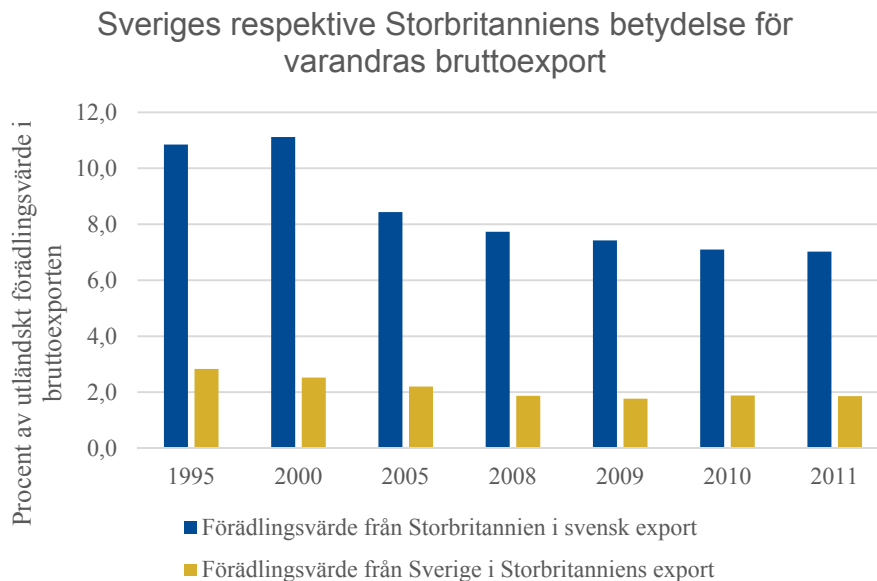
Källa: OECD Trade in Value Added, egna beräkningar

Beräkningarna visar att Storbritannien spelar en relativt, om än i marginella termer, viktigare roll som direkt mottagare av svensk export än som slutlig användare/konsument av det förädlingsvärde som exporteras från Sverige. Storbritannien är således en relativt viktigare handelspartner som vidareförädlare av svensk export genom globala värdekedjor än som slutkonsument. Detta stämmer väl överens med resultaten i en undersökning som Business Sweden (2015) genomfört bland svenska företag i Storbritannien: för 68 % av de svarande företagen utgör privata företag den huvudsakliga kundgruppen.

1.3.1 Importen viktig för Sveriges export till Storbritannien

Utvecklingen i de globala värdekedjorna brukar bland annat karakteriseras av att importen har fått en ökad betydelse för exporten. Detta brukar benämnas som vertikal specialisering med anledning av att det visar hur en produktionsprocess delas upp i olika steg eller arbetsuppgifter som olika länder och producenter specialiserat sig på. På landnivå kan detta tolkas som beroende av omvärlden för landets export. Sveriges importinnehåll i exporten var 29 procent år 2011 medan Storbritanniens importinnehåll var 23 procent. Av den svenska exporten står Storbritannien för en relativt stor andel som leverantör av insatsvaror och tjänster som används i svensk bruttoexport. Under 2011 utgjorde varor och tjänster från Storbritannien sju procent av Sveriges importandel som användes i bruttoexporten. Storbritanniens betydelse för svensk export har dock minskat jämfört med mitten av 1990-talet och har haft en avtagande trend sedan år 2000.

Figur 8

Källa: OECD Trade in Value Added, egna beräkningar

Studeras motsvarande beräkning för Storbritannien kan vi konstatera att Storbritannien naturligt är viktigare för Sveriges export än vad Sverige är för brittisk export. Varor och tjänster producerade i Sverige utgjorde 1,9 procent av det totala importvärdet i Storbritanniens bruttoexport 2011.

EU:s stora betydelse för den brittiska exporten framgår å andra sidan tydligt när import från övriga EU som andel av brittisk export beräknas. Hela 41 procent av importinnehållet i brittisk export kommer från EU. För Sveriges del är importen från EU av än större betydelse. Drygt 53 procent av det importerade värdet i exporten kom från EU, varav 7 procentenheter alltså kom från Storbritannien.

Importinnehållet i Sveriges export till Storbritannien är mycket högt. Hela 42 procent av exporten till Storbritannien består av importerat värde. Förklaringen till detta finns bland annat i den stora export av raffinerad olja som utgör hela 25 procent av varuexporten. Det svenska förädlingsvärdet i exporten av olja är lågt vilket gör att bidraget till exporten räknat i förädlingsvärde blir lågt medan bidraget till bruttoexporten blir högt.

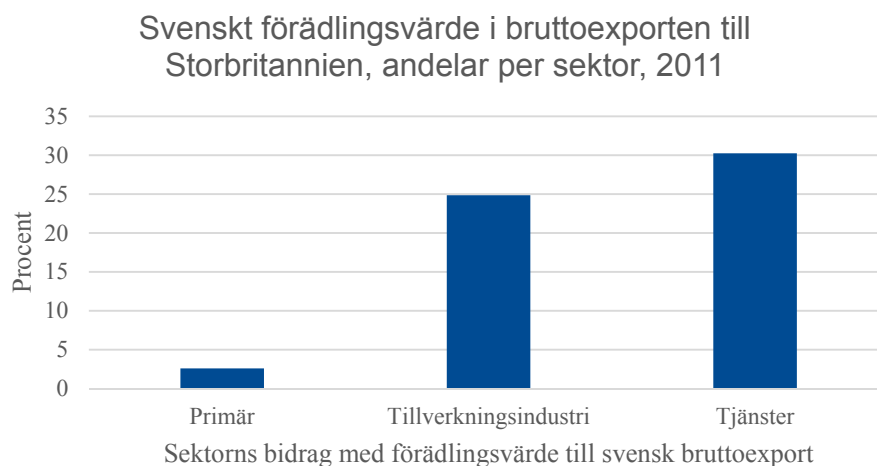
1.3.2 Vilka delar av svensk ekonomi bidrar till exporten till Storbritannien?

Som beskrivs i ovanstående stycken 2.1 och 2.2 där varor och tjänster behandlas separat kan vi urskilja den direkta betydelsen för exporten som olika varugrupper och tjänsteslag har för relationen med Storbritannien. Applicerar vi ett värdekedjeperspektiv på relationen kan vi beräkna

ursprunget av värdet genom hela den svenska ekonomin som bidrar till det svenska värdet i exporten till Storbritannien.

De delar av svensk ekonomi som bidrar mest till det svenska värdet i exporten till Storbritannien kommer främst från tjänstesektorn där framförallt tjänsteslaget innehållande immateriella rättigheter är starkt bidragande. Bidraget från tillverkningsindustrin är mer varierat med stora bidrag från pappers-, kemi-, stål- samt transportindustrierna. Inom kategorin primär är det främst jordbruk och fiske som bidrar till värdet.

Figur 9

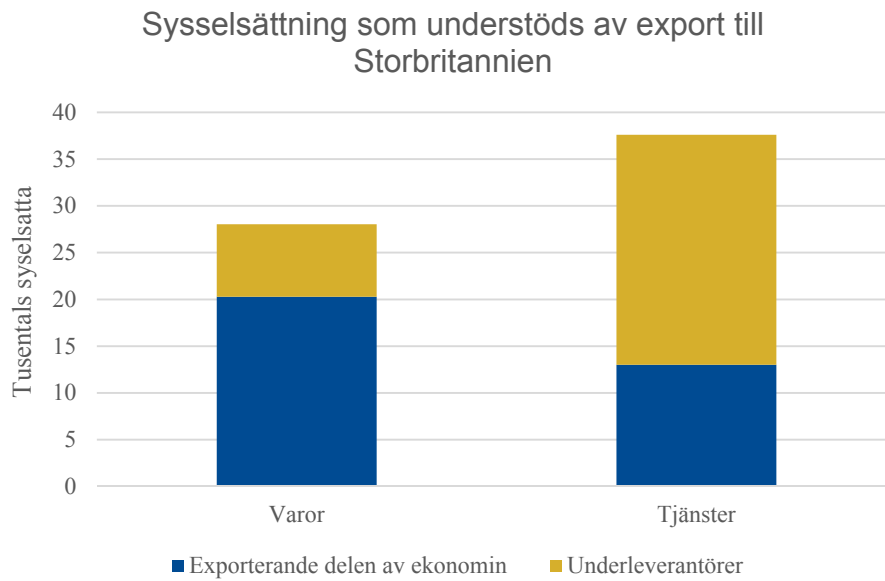
Källa: World Input Output Database, egna beräkningar

1.3.3 En viktig handelspartner för sysselsättning i Sverige

Sveriges export till Storbritannien understödde 2011 (senaste året med tillgänglig data) drygt 66 000 sysselsatta i Sverige varav hälften var sysselsatta av underleverantörer till exportörer till Storbritannien. Storbritannien var därmed den femte viktigaste handelspartnern för sysselsättning i Sverige (Kommerskollegium 2015). För Storbritanniens del understöddes 107 000 jobb av export till Sverige. 40 000 av dessa var jobb hos underleverantörer till den exporterande delen av Storbritanniens ekonomi som exporterar till Sverige.

Tjänstesektorernas betydelse för Sveriges handel med Storbritannien är också tydlig för sysselsättningen. 38 000 (eller 58 procent) av de 66 000 sysselsatta som understöds av exporten till Storbritannien är sysselsatta inom olika tjänstesektorer.

Figur 10

Källa: World Input Output Database, egna beräkningar

Det är framförallt hos underleverantörerna som tjänstejobben understödda av exporten till Storbritannien finns. Av de 38 000 sysselsatta inom tjänstesektorerna som understöds av exporten till Storbritannien är 25 000 sysselsatta hos underleverantörerna till den exporterande delen av ekonomin. I den direkt exporterande delen av ekonomin är den stora majoriteten sysselsatta inom varuproducerande sektorer.

2 Kommentarer

Denna utredning fokuserar på att belysa den bilaterala relationen mellan Sverige och Storbritannien ur ett handelsstatistiskt perspektiv.

Storbritannien är en av Sveriges viktigaste handelspartners för såväl varor som tjänster och även viktigt för Sveriges deltagande i de globala värdekedjorna. Storbritannien är inte bara en viktig handelspartner för Sverige utan även en stark röst tillsammans med Sverige i EU för frihandel. Kommentarererna i denna del kommer dock att fokusera på handelsstrukturen mellan länderna snarare än den handelspolitiskt strategiska innebörden av ett Brexit.

Ökade handelskostnader

Ett eventuellt Brexit riskerar att bidra till ökade kostnader för handeln mellan Sverige och Storbritannien. Hur stora dessa kostnadsökningar blir beror på den handelsrelation som EU och Storbritannien lyckas förhandla fram. Ju längre från dagens situation, med fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital som det framtida avtalet innebär, desto större lär ökningen av handelskostnaderna bli.

Gällande varuhandeln är det framförallt administrativa kostnader relaterade till handelsprocedurer som uppkommer vid hantering av tullkontroller som riskerar att öka. Även kostnader relaterade till ursprungsregler kan uppkomma då företag riskerar att få ökade administrativa kostnader vid yrkande och verifikation av ursprung. Vidare finns det även en risk att företag inte kommer att kunna återopa den fria rörligheten och principen om ömsesidigt erkännande på samma sätt som idag, när de stöter på handelshinder. Eventuella handelsomfördelade effekter riskerar att uppstå på grund av att företagen kan bli tvungna att använda andra, mindre effektiva, leverantörer av insatsvaror om kostnaderna för att handla med Storbritannien ökar.

I och med att många nya EU-rättsakter förväntas antas/träda i kraft inom de närmsta åren, till exempel inom ramen för den digitala strategin för inre marknaden eller inre marknadsstrategin, är det extra viktigt att ha i åtanke att ett eventuellt brittiskt utträde ur EU kan innebära att man på relativt kort tid riskerar att ha ett regelverk som markant skiljer sig från EU:s på vissa områden. Det är inte heller säkert att Storbritannien kommer att anses att ha en adekvat skyddsnivå för hantering av persondata, vilket kan påverka möjligheten att flytta data från EU till Storbritannien. Detta lär i sådant fall få konsekvenser för de svenska företag som bedriver verksamhet i eller med Storbritannien.

Betingat det avtal som Storbritannien framförhandlar med EU efter ett eventuellt utträde ur EU kan Storbritannien ha möjlighet att införa skyddsåtgärder i enlighet med WTO:s regelverk mot export från Sverige. Står Storbritannien utanför EU och EFTA har EU och Storbritannien möjlighet att införa skyddsåtgärder mot varandra, dvs. antidumpningstull och antisubventionstull mot dumpad eller subventionerad import, oavsett framförhandlade tullnivåer i övrigt. I dagsläget inför EU skyddsåtgärder gemensamt för alla medlemsstater. Eftersom EU är flitiga användare av skyddsinstrument mot sina största handelspartners som USA och Kina kan EU även komma att införa skyddsåtgärder mot Storbritannien på samma sätt som Storbritannien kan införa skyddsåtgärder mot svenska och andra medlemsstaters export till Storbritannien vid ett eventuellt Brexit.

Osäkerheten – en risk vid Brexit

Vad som dock kan leda till ännu allvarligare konsekvenser är om företagens förtroende för den brittiska marknaden sviktar, i och med att förutsägbarheten i handelsrelationen med Storbritannien försämras. Indikationer har redan kommit på att osäkerheten om ett eventuellt utträde ur EU redan under fjärde kvartalet 2015 haft effekt på investeringar i Storbritannien (OECD 2016). Det är för svensk del svårt att utifrån tillgänglig statistik över svenska direktinvesteringsflöden dra slutsatser om den kommande folkomröstningen i Storbritannien påverkat dessa flöden eller om det är andra faktorer som ligger till grund för utvecklingen.

De svenska företagen som handlar med Storbritannien verkar dock inte vara lika oroade av effekterna av en Brexit, jämfört med de svenska företag som är etablerade på den brittiska marknaden. I en nyligen genomförd undersökning av Svensk Exportkredit svarade 80 procent av de 224 svarande exporterande företagen att de handlade med Storbritannien. Hälften av dessa menade att deras handel med Storbritannien inte kommer att påverkas av ett Brexit. Det var framförallt de stora företagen som trodde att de skulle påverkas negativt medan de små och medelstora företagen inte var lika oroliga (Svensk Exportkredit 2016). I en undersökning av Svenska Handelskammaren i Storbritannien uppgav däremot 75 procent av de svarande svenska företagen som är verksamma i Storbritannien att de trodde att de skulle påverkas negativt av ett Brexit.

Om Storbritannien väljer att lämna EU kommer den ekonomiska effekten att avgöras av två motkrafter: hur stor osäkerheten blir samt hur konkurrenskraftig den brittiska ekonomin är. Ju större osäkerheten blir, desto mindre attraktivt kommer det bli att handla med och investera i

Storbritannien. Ju starkare konkurrenskraft den brittiska ekonomin har, desto mildare kommer effekterna av varje nivå av osäkerhet att bli. När ett nytt handelsförhållande mellan Storbritannien och EU sedermera är klart byts parametern ”osäkerhet” i ovan resonemang ut mot ”ökade handelskostnader”. Man måste dock ha i åtanke att osäkerheten och ökade handelskostnader kommer, i okänd utsträckning, att påverka konkurrenskraften. Där i ligger den stora risken med Brexit – utträdet riskerar att göra den brittiska marknaden mindre attraktiv att göra affärer på, jämfört med om landet bibehåller nuvarande handelsrelationer.

Mer än bara den direkta handeln kan påverkas

Hur Sveriges utrikeshandel med Storbritannien kan påverkas av ett eventuellt brittiskt utträde ur EU är svårt att specifikt uttala sig om. Statistiken presenterad i denna utredning visar att försämrade förutsättningar för den direkta handelsrelationen riskerar att ha större effekter genom sammanlänkningen i värdekedjorna. Trots att varuexporten står för den allra största delen av bruttoexporten bidrar det inhemska värdet från tjänstesektorerna mer, i sin roll som underleverantörer till de exporterande företagen. Dessutom består svensk bruttoexport till stor del av importerat värde. De problem som kan drabba varuexporten riskerar därför att ha spridningseffekter för underleverantörer inom tjänstesektorerna i Sverige som levererar insatstjänster till varuexportörerna.

Exporten till Storbritannien viktig för sysselsättningen i Sverige

Försämrade förutsättningar för handel på grund av Brexit riskerar att påverka de många sysselsatta som exporten till Storbritannien genererar. Exporten till Storbritannien understöder 66 000 sysselsatta i Sverige. Den största delen av dessa, 38 000, återfinns inom tjänstesektorerna varav en överväldigande majoritet av dessa återfinns hos underleverantörerna. Bland de exporterande företagen är den största andelen sysselsatta inom varusektorerna med 20 000 sysselsatta, medan 13 000 är sysselsatta i tjänsteexporterande företag.

I beräkningar gjorda av OECD (2016), den brittiska regeringen (HM Government, 2016a och 2016b), London School of Economics (Dhingra m.fl., 2016), CPB (2016) samt flera andra förväntas ett eventuellt Brexit att bidra till en minskad BNP för Storbritannien. En krympande efterfrågemarknad i Storbritannien riskerar att påverka Sverige inte bara genom en minskad efterfrågan på varor och tjänster som exporteras från Sverige till Storbritannien. Storbritannien är en viktig slutdestination för svenskt värde som genom handel i globala värdekedjor konsumeras och används i Storbritannien. En krympande brittisk hemmamarknad och

försämrad tillgång till den brittiska marknaden för övriga EU-länder riskerar därmed att påverka den svenska ekonomin även indirekt genom att de insatsvaror och insatstjänster som efterfrågas av andra EU-länder för vidareexport till Storbritannien sjunker, till följd av en minskad brittisk efterfrågan.

Referenser

Business Sweden (2015), "Business Climate Study 2015: United Kingdom a treasured market by Swedish companies", Business Sweden in London.

CPB (2016), "Trade effects of Brexit for the Netherlands", CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, CPB Background Document, Haag.

Dhingra, S. m.fl. (2016), "The Costs and Benefits of Leaving the EU: Trade Effects", London School of Economics/CEP, London.

HM Government (2016a), "HM Treasury Analysis: the long-term economic impact of EU membership and the alternatives", April 2016, London.

HM Government (2016b), "HM Treasury Analysis: the immediate economic impact of leaving the EU", May 2016, London.

OECD (2013), "Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains", OECD Publishing.

OECD (2016), "The Economic Consequences of Brexit: a taxing decision", Economic policy paper, April 2016, No. 16.

Kommerskollegium (2013), "Världshandeln i det 21:a århundradet", Stockholm.

Kommerskollegium (2015), "Trade is Essential for Jobs", Stockholm.

Kommerskollegium (2016a), "Reflektioner om Brexit" (Dnr 3.4.3-2016/00808-1), Stockholm.

Kommerskollegium (2016b), "Sveriges utrikeshandel med varor och tjänster samt direktinvesteringar helåret 2015", Stockholm.

Svensk exportkredit (2016), "Exportkreditbarometern – juni 2016", AB Svensk Exportkredit, Stockholm.

Timmer, M.P., Dietzbacher, E., Los, B., Stehrer, R. and de Vries, G. J. (2015), "An Illustrated User Guide to the World Input-Output Database: the Case of Global Automotive Production", Review of International Economics, 23: 575-605.